

KIS-780 – Enepyuzevegezh an Eil Emsav

[Evit aesaat gweladur hanezel al luskadoù breizhek e lakaer dindan ar skritell “Eil Emsav” ar prantad o vont eus dibenn ar c'hentañ Brezel bed da zibenn an eil Brezel bed]

(RLN da GE – 02 08 02)

Kevret e kavi luc'heilad pajenn 209 al levr *Jusqu'où va-t-on descendre ?* gant Alain SORAL¹. Evit gwir eo faskidik al levr ha n'en mirin ket e 'm levraoueg. Paket on bet pa 'm eus e brenet : ouzh e follennata e 'm boa kavet un nebeut pajennadoù dedennus, ma tezvarn an unpreder o ren. A hent all avat e ra van an aozer, da skouer, da drueziñ ouzh ar vugale irakat o vervel da heul ar c'haeladur gourlakaet gant an Amerikaned, nemet e lop forzh pegement war Magrebiz a zo o chom e Frañs. An Arabed degemeradus nemeto zo enta ar re a zo pell tre ha war o zremenvan. Lopañ a ra ivez war “dud ar veaj”. Nemet e 'm eus luc'heilet evelkent ar bajennad a-zivout enepyuzevegezh Jean RENOIR e 1940², rak skuizh e vezan o welout e talvez enepyuzevegezh an eilemsaviz da oueliañ hini kevredigezh keodedel gall ar mare.

¹ Éditions Blanche, Paris, 2002.

² “Dans la série dégonflons les baudruches, cette petite interview donnée par le grand cinéaste Jean Renoir en 1940 à un journaliste portugais, alors qu'il attendait à Lisbonne le bateau qui devait l'exiler aux USA...

— *Alors M. Renoir, vous quittez l'Europe ? ... Vous quittez la France ? ...*

— *Hélas, oui... Et ce n'est pas sans regrets. Mais je suis un homme d'humeur, souvent irréfléchi, et j'ai commis quelques imprudences. Je me suis stupidement compromis avec le Parti communiste et les gens de gauche. Mais le temps travaille pour moi. Je reviendrai en France. Hitler est un homme à ma main, je suis sûr que nous nous entendrons très bien tous les deux, car comme tous mes confrères, j'ai été victime des Juifs qui nous empêchaient de travailler et qui nous exploitaient. Quand je reviendrai, je serai dans une France désenjuivée, où l'homme aura retrouvé sa noblesse et sa raison de vivre.*

(Exhumée par Henri Jeanson dans le journal *L'Aurore*, le 05/11/1968, alors que Jean Renoir venait de se faire naturaliser américain).”

Deurus 'm eus kavet ivez lenn war an notenn KIS-759¹ pezh a lavar Hannah ARENDT diwar-benn disoc'hoù ar spont er reizhiadoù hollredior. Ur c'hengej don a anglevan etre ar pezh he deus skrivet hag ar pezh a skriv Alain GERARD p'en deus studiet degouezh personel CARRIER : anv a ra eus ar “*grille terroriste de lecture du monde*”, hag a zo diflosket trumm goude an 9 Thermidor. Nemet evit CARRIER : hon ezderc'houezour kefridiet a gendalc'he da zeveizañ ar bed a-dreuz d'an kez kloued ha ne gompren ket perak e oa barnet. CARRIER ne oa ket gantañ linkted ur paotr evel BILLAUD-VARENNE a zisklerie goude marv ROBESPIERRE, mar kredomp VILATE da nebeutañ : “*L'art le plus profondément machiavélique n'est-t-il pas celui qui brise les nœuds de la sociabilité, en isolant tous les individus par des défiances ?*”² Hon ezprefed a'r genurzh oratorian oa bet lec'hiet mat evit kompren se. Goût a ouie ivez, a-c'hin da CARRIER, e oa aet e-maez arver ar gloued spontelour a lennadur eus ar bed.

(GE da RLN – 16 08 02)

Souezhus eo prepozioù Jean RENOIR a-zivout ar Yuzevion ha HITLER. Evel a lavarez, seurt mennozioù oa re kevredigezh keodedel gall ar mare, hag ar rebech a c'haller ober d'ar vroadelourion vrezhon eo bezañ emrenet evel Gallaoued.

(RLN da GE – 26 11 02)

A live dister eo levr Alain SORAL, ha c'hwezh ar c'han strouilh ez eus gantañ zoken. Nemet e kaver warnañ un nebeut pajennadoù deurus, en o zouez an hini a 'm eus daveet dit a-zivout an diskleriadur graet gant Jean RENOIR e 1940. “*Ar rebech a c'haller ober d'ar vroadelourion vrezhon eo bezañ emrenet evel Gallaoued*”, a skrives din d'ar 16 08. Dres ez emc'houlennan ha ne oa ket tud an Eil Emsav chomet evit darn bourc'hizion c'hall virelour : n'eo ket aes diverkañ kantvedoù a sujidigezh stuzegezhel. Gouest int bet, er bloavezhioù 1920, da gomz en anv istor Breizh hep an disterañ damant ouzh lazioù ar vloc'henn c'hall, pezh a oa ur gentaenn abaoe grez Alan BARVEK. Diwar ar reuzioù devoudet e Breizh gant brezel 1914-1918, da skouer, o deus nagennet an emvoz kefridiel gall soliet war daspiaouadur Elzas-Loren.

¹ KIS-759 – Ar skiant voutin e preder Hannah Arendt, La-15, pp. 184-197, pp. 185-191 pergen.

² Joachim VILATE, *Causes secrètes de la révolution du 9 au 10 Thermidor*, Paris, Bloaz III, Levrenn 2, pp. 7-8.

Met mar o deus bet ar varksourion diaesterioù bras a-hed ar wech evit kompren an anadennoù broadel, ez eo dav anzav e oa skort anaoudegezhioù an eilemsaviz evit a sell ar renkadelezh : diouerenn gempartzhek da hini ar varksourion. N'o deus ar vroadelourion vrezhon gwelet nemet nac'hegezh e gallekadur poblañs Vreizh. Lodek oant en ur vour'hizelezh c'hall troet kalz muioc'h war-du an tremened eget war-du an dazont (“*Iskiset renkad ren*”, a skrive BERNANOS un nebeut bloavezhioù kent an eil Brezel bed diwar-benn bourc'hizelezh e vro, “*na ren netra evit gwir, na oar nemet mont da heul an darvoudoù !*”) Kefredourion c'hall an Etrebrezel a ziwele pouez istorel ar gallekadur a oa neuze o c'hoarvezout e Breizh, anadenn houmañ a oa pell diouto, miliadoù a vloazioù goulou diouzh o bed dezho. Ne c'halle ket an eilemsaviz dianavezout gallekadur o c'henvroiz evel just, hogen en askont eus o speredegzh virelour, n'en barnent ket en un doare ergorek, hag aet int war zigalonekaat : evit ur mirelour ez eus un azon a ziskar e pep kemmadenn, e pep nevezinti. Er bloavezhioù 1930 o deus, evel kalz bourc'hizion c'hall, kroget da vamañ ouzh ar renadoù a “urzh” a oa neuze en Italia hag en Alamagn. Kenglokaus gant o mirelouriezh oa o enepyuzevegezh.

(GE da RLN – 27 11 02)

Ur skouer eus an digalonekaat a-berzh ar vroadelourion eo emzalc'h ur rener politikel eus an Eil Emsav : Raymond DELAPORTE, distro da Vreizh er bloavezhioù c'hwegont goude e harlu en Iwerzhon, a voe ken mantret gant steuzidigezh ar brezhoneg war ar maez en-dro da Gastell-Nevez-ar-Faou ma tivizas ober e annez en Iwerzhon da vat. Ha seurt diaoul mirelour dic'hoanag ne ve ket o temptañ hiziv c'hoazh “stourmerion” ar brezhoneg, ar re-se end-eeun a glever o keuziañ : “Forzh penaos eo marv ar yezh” ?